

בתי הדין הרבניים

בית הדין הרבני הגדול ירושלים

פסק דין

**“האם להלכה ניתן לחייב את הבעל לגרש את אשתו
כאשר טוענת לעומתו טענת “מאיס עלי”?”**

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1409025/2

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב קלמן מאיר בר, הרב אברהם שינדלר, הרב יצחק אושינסקי

המערער: פלוני

נגד

המשיבה: פלונית(ע"י ב"כ עו"ד מנחם חפר וטו"ר דינה שרה רייטשיק)

הנדון: מאיס עלי – כללים מעשיים, ופסיקת הרחקות דר"ת בטענה זו

פסק דין

בפנינו ערעור על החלטת בית הדין האזורי בירושלים מיום 24.9.24 הממליצה על גירושי הצדדים.

בכתב הערעור, רושם המערער כי מבקש להורות על ניסיון לשלום בית עם האישה, עשרה מפגשים ומגורים משותפים של ששה חודשים, ואם לא יצלח, "יאות לתת גט".

טוען שבית דין קמא נחשף לתמונה המשקפת חלקי אמת וחלקי עובדות, האיש הדגיש לאורך כל ההליכים כי רצונו בשלום בית, הוא כהן שלא יכול להחזיר גרושתו, הוא אברך עם תשעה ילדים, מתוכם ארבעה קטינים.

לטענתו, האישה מתמודדת נפש במשך שנים, בפן הגנטי תורשתי. לטענתו, האישה הלכה ליועצת רעה והרסנית מאחרי גבו של הבעל, טוען שהשבר הוא רק בשל מצבה הנפשי של האישה שלא הקפידה בנטילת תרופותיה, והאישה עברה לגור בסלון והגישה תלונה כנגד בעלה.

טוען שהוא רוצה שלום בית. קונה לאישה מתנות עם מכתב מקדים. מודה שהיה ביקורתי אך מזהיר שלא יהיה ביקורתי, וטוען - דווקא הפירוד מבעלה מחמיר את מצבה הנפשי.

טוען כי חודש לפני הפירוד הצדדים היו בנופש זוגי עם יחסים אינטימיים. כופר בעדויות שהושמעו בבית הדין, מציג מכתבים חיובים שאשתו כתבה לו בעבר, מציג מסמכי מומחים על מצבה הנפשי של האישה, מציג טענות הלכתיות. מבקש שיבוטלו הסנקציות שהוטלו עליו, ומבקש ניסיון אמיתי לשלום בית.

לאור הדיון שהתקיים בערעור ולאור החלטת בית הדין מיום 22.1.25, הוגשו אף נימוקים הלכתיים ע"י המשיבה, הסרוקים לתיק.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

טענות המערער בדיון

טוען המערער: יש לנו תשעה ילדים, ארבעה קטינים. אחת נשואה. לפני שנתיים ורבע נפרדנו, אשתי נפרדה בהפתעה, חודש לפני כן הינו בצימר. נפרדה ממני בקלות והוריה לקחו אותה בערב ראש השנה. לקחו שלשה קטינים. הופתעתי. היא הודתה שהיה טוב בצימר. בית הדין המליץ על גירושין. לא מצאו עילה. בית הדין כתב שלא הוכח אך ניכרים דברי אמת.

בית דין מעיר: אנו סומכים על העובדות שנבחנו בבית הדין האזורי.

טוען המערער: לחלקת מחוקק, מאיס עלי זה רק בטענה מבוררת. יש רב אלישיב בקובץ תשובות. באזורי נרשם שהאשה לא הצליחה להוכיח אלימות אך ניכרים דברי אמת מהטיפול ולכן רשמו טענת מאיס עלי. היא מוסתת ע"י משפחתה, יש לה חולשה נפשית, היא הודתה בכך. גם אמא שלה חולה.

בית הדין העיר: אז זו הזדמנות לשחרר אותה.

הבעל מוסיף: עם כל הקושי, היו חיים טובים הרבה. היה לה לחץ נורא ולכן קיבלה טיפולים. הגרפולוג רשם שיש לה רגישות.

ומגיב הבעל לבית הדין: בעת הפירוד, שלחתי לה 60 מכתבים עם מתנות, קניתי לה פיצות ופלאפל והבת אמרה לי שהאם אכלה זאת, שלשה ילדים אצלי. אחד מוסת, ד', שהוא אצלה, בגיל 13. הילדים שאצלי גם אצל האם בשבתות ובאמצע השבוע. יש לי חוב לביטוח לאומי, היא מקבלת מזונות מהביטוח לאומי. בית משפט החליט. יש לי בן מופרע נפש בגיל 27. הוא מאוד נגדי. שולח גם לבית המשפט. ד' אצלה, אצלי שתי קטינות, חוץ מפגישות אמצע השבוע אצל האם. עוד שתי בגירות אצל האם. יש ערעור בבית המשפט על חיוב המזונות.

ב"כ האם מתארת חלוקת הילדים בין ההורים, ומוסיפה: הילדים היו אצלה, הוא שיגע אותה והיא עזבה לב' וכעסו עליה ברווחה, והעבירו את הילדים אליו, אך זה השתנה לאט. היא חזרה ל'. מקבלת מזונות מהביטוח לאומי וזה מתנהל בבית משפט.

המערער מוסיף: עד עתה הייתי אברך. אמר לי רבי דוד "בקש שלום ורדפהו", וזה אני עושה. היא טובה אך המשפחה. לפני שבע שנים כמה פעמים בודדות שלחתי אותה חזרה לחנות עם מצרכים שלא הסכמתי שתקנה, מחמת חרדה כלכלית. היינו במצב כספי דל. היא קנתה ממתקים במאה ש"ח. אני החזרתי לחנות, לא שלחתי אותה להחזיר. ו' הוא בלי תעודה, רק יועץ, הלכתי אליו כי שלחו אותי אליו. היו 3 פגישות, אך הראה לנו באייפון שלו נשים פרוצות גויות, ואהב כבוד. עזבתי אותו והוא אף טיפל בבן שלי. אני אוהב אותה. שבית הדין יורו על פתרון אמיתי לשלום ולא יהיה לה מנוס. היא לא ענתה לי על ה-60 מכתבים. יש לה עו"ד שמשקר. אני כהן וזה לא הפיך. היא שתלטנית, וכך רושמת. רשמה זאת לפני 8 או 10 שנים. אני הייתי בטיפול נפשי כי המשפחה שלה אמרה שאני חולה נפש. והלכתי לפרופ' בונה שאמר שהכול אצלי תקין ואין לי בעיה נפשית. לא הבין למה באתי, רק לטהר את שמי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אח שלה נגדי. גם הוא עבר משבר. האינטרס של המשפחה בגלל שהיא אומרת להם דברים. יש לאישה גם בעיה גופנית. אם ה' שם אותנו אנו יכולים לחיות. הלכתי לר"ח קנייבסקי, שהיא דוחה טבילות. היא חיה בעיות מהעבר. היא צריכה טיפול להוצאת טראומות. שירותו על ייעוץ פרטני וזוגי. היא טענה שכל הילדים נולדו באונס.

ב"כ האישה: היא תקנה את עצמה בכך, רק ארבעת הילדים האחרונים היו כך. הוא היה כפייתי.

המערער מוסיף: לפני 10 שנים היא רשמה שהזוגיות מוצלחת. היא רשמה הרבה, יש לה אובססיות. הבנות תקועות בשידוכים.

המערער מציג תמונות מצימרים שהיו שם יחד.

כן מציג תמונה משפחתית של חתונת הבת, בה האישה לא מצולמת אתם.

תגובת המשיבה

טוענת ב"כ המשיבה: האישה לא בתמונה איתו כי לא רצתה להצטלם יחד אתו, זה מלפני שנה.

ומוסיפה: פסק הדין מתבסס על 'ניכרים דברי אמת', לא יהיה שלו"ב והיא מואסת. כולל אובססיות של האיש. בית הדין הגדול לא נוהג להתערב בעובדות, האזורי ישב אתם ארבע שעות ועבר אתם על כל החומר. הוא לא רך. האישה בשום אופן לא רוצה אותו, אף לא עמדה אתו בתמונה, לא רוצה לשמוע אותו או להיות אתו בחדר. הוא מציע לכפות עליה שלום בית, שלא יעזרו לה ונכפה עליה שלום בית. "כשתרגיש בודדה וללא כסף, היא תתפקח", באשר לדיונים על מזונות בית משפט. הוא רוצה שתהיה מורעבת ובודדה כדי לכפות עליה שלום בית. מבקש חצי שנה כולל מקווה. זו הזמנה לאונס. זה לא מתקבל על הדעת, היא לא רוצה לשמוע אותו.

האישה עצמה טוענת: אני שונאת אותו שנאת מוות.

ב"כ האישה: חוץ מלומר "אוהב אותה" הוא לא אומר מילה טובה עליה. הוא רשם "אני מרגיש כמו מלאך". היא שנים מטופלת, בכל מקום, לא מוכן לעשות כלום בשביל השלום בית. הוא שתלטן ומנסה בכוח ובאובססיות לכפות עליה שלום בית.

האישה עצמה טוענת בפני בית הדין:

מליל הכלולות אמר שאני לא מספיק יפה, התעלל בי, טען שהכריחו אותו להינשא לי. שאני רעה, קלפטה, הוסיף בתפילה שתצילנו מאישה רעה, לא הרשה לי לקנות כלום רק בהסכמתו, כולל בגדים ופאה, הכול לטעם שלו והוא בא לבחור, יצאתי משוגעת גמורה ממנו, לא אחזור בחיים אתו, אני שונאת אותו, לא אחזור אליו בחיים. הוציא את הילדות ממני. שיגע את הרווחה שאני משוגעת וחולנית. הוא לא השקיע כלום, רק רצה ללמוד. היועצים הטעו אותי, שאכבד אותו יותר, אך כמה שכיבדת, קיבלתי בעיטה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חזקה, אסר עלי ללכת לאספת הורים, ופעם הלכתי והכריח אותי להתנצל. דרש ממני המון התנצלויות, שאתנצל מכל הלב, לא היה לי יום ולא לילה. עשרות פעמים באתי מהמקווה והוא ישן. עשרות פעמים החזיר קניות. סבלתי איתו מרורים, היה טרור בבית. יצאתי מתופת, הרבה יותר משואה. היום אני ציפור דרור, לא אהיה איתו לעולם. אבקש לחייבו לתת גט כמה שיותר מהר. הרב שרגא שטינמן אמר לי שלא לחיות אתו יותר. אמר שלחיות אתו זה כמו עם נחש. אני לא רוצה אותו, שונאת אתו שנאת מוות.

הבעל מגיב: זה המשפחה שלה. היא לא באה אתי לרבנים שהלכתי אליהם.

ומגיב עוד הבעל: זה שקר שפעמים רבות לא הייתי אתה בליל עונתה. היא דחתה טבילות.

ביה"ד: אי אפשר לכפות בכוח על שלום בית.

החלטת בית דין קמא

להלן פסק דין בית הדין קמא מיום 24.9.24 נשוא הערעור:

לפני ביה"ד תביעת האישה לגירושין ותביעת הבעל לשלום בית.

רקע ועובדות

הצדדים נישאו בשנת תשנ"ו, להם תשעה ילדים, ארבעה מהם עדיין קטינים.

ימים ספורים לפני ראש השנה תשפ"ג עזבה האישה את הבית, ומאז הצדדים פרודים. האישה הוציאה נגד האיש צו הרחקה, ולאחר מכן חזרה לבית והאיש יצא ממנו. באוקטובר 2022 הגישה האישה בקשה ליישוב סכסוך, אך שני הצדדים לא הופיעו לפגישת המהו"ת. בינואר 2023 הגיש האיש בקשה ליישוב סכסוך. בחודש מרץ 2023 הגיש האיש תביעת שלום בית ולחילופין גירושין. האישה פתחה תיק גירושין בחודש מאי 2023. כעבור זמן עזבה האישה לב', והאיש נכנס לגור בבית. על פי החלטת ביהמ"ש הילדים הקטינים נשארו לגור עימו, ורק ד' נשאר עם האם, והוא אינו בקשר עם האב.

התקיימו ארבעה דיונים, הצדדים נחקרו, וגם הופיע עד מטעם האישה ובית הדין שוחח בשיחה חסויה עם מטפלת. הצדדים הגישו סיכומים, תגובות וכן הגישו דו"ח ממכון שלם.

האישה טוענת כי האיש נהג באלימות פיזית, נפשית, מילולית וכלכלית. היא הגישה נגדו תלונה למשטרה על אונס, אך תלונה זו נסגרה ולא הוגש כתב אישום. היא טענה שבמהלך השנים האיש השפיל אותה, אמר לה מילות גנאי, אנס אותה, מנע ממנה יחסי אישות בלילות טבילה, הכה בצורה חריגה את הילדים, הילד הגדול מ' לוקה בנפשו בגלל האב לדבריה. הוא גם לא בקשר עם האב ואינו מגיע הביתה מזה כמה שנים. היא פנתה במהלך שנות הנישואים לגורמים טיפוליים שונים ושיתפה אותם באלימות שהיא חווה, כגון פסיכיאטרית, בית חם, עזר מציון.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האיש הכחיש את כל טענות האלימות על כל גווניה השונים. האיש מבקש מביה"ד לחייב את האישה לעשות אתו שלום בית. לדבריו המשבר נובע מבעיות נפשיות שהאישה סובלת מהן. גם אמה סובלת מבעיות נפשיות וגם דודתה. ישנם מסמכים רפואיים המוכיחים שקיימות בעיות נפשיות אצל האישה והמלצות טיפוליות שכפי הנראה לא מיושמות. במסמכים הרפואיים נאמר שאחת הבעיות העיקריות של האם היא שהיא לא מתמידה בנטילת התרופות הפסיכיאטריות. האיש גם מאשים את בני משפחת האישה שלדבריו מלבים את הרוחות ומסיתים את האישה נגדו. מכיוון שהוא כהן הוא מתחנן שיאפשרו לצדדים אפשרות של שלום בית, שכן לאחר הגט אי אפשר יהיה להחזיר את הגלגל.

דיון והכרעה

מהחומר שבתיק עולה שאמנם האישה לא הצליחה להביא ראיה לאלימות ממשית מצד האיש. אך ניכרים דברי אמת מהדברים שהאישה הסיחה לפי תומה בהליכי הטיפול.

בחוות הדעת של מכון שלם בעניינם של הצדדים אמר על האיש שהוא נמצא בנקודת שבר נרקיסיסטית (אמנם לא נאמר שהוא נרקיסיסט), הוא בעל סגנון הגנתי ומצומצם וכו'.

מתוך החומר שבתיק עולה שלאיש יש תכונה של שתלטנות ואובססיות תוך הכחשת המציאות, כך עולה מתוך מכתב שכתבה גב' ש', רכזת חינוך מיוחד בבית הספר וסגנית המנהל:

הילדים אינם נמצאים בכיתה רגילה. הפעיל על המערכת ועל הילדים לחץ אובססיבי עצום עם קושי עצום לקבל את העמדה המקצועית. משיחה עם ד' בדרך עקיפה הבנתי שהם מקבלים יחס מזלזל ומאד לא נעים מצד האב על הימצאותם בכיתה קטנה, ומופעל עליהם לחץ מסיבי על החשיבות של המעבר לכיתה גדולה ורגילה. כמובן שהאב מכחיש את העניין.

מספר פעמים שעלו נתונים עימם הילדים מתמודדים הייתה הכחשה מצד האב. לעומת האם שתמיד לקחה אחריות על תפקודה, ולא הכחישה גם מצבים לא נעימים עימם התמודדה.

אני כאיש צוות, למרות שהקשר העיקרי עם האב היה סביב עניין השילוב, חווה מצד האב תקיפות ותוקפנות בתחום אותו מעוניין להשיג. וכך אף נחוה האב מצד אנשי הטיפול במעט פגישות שפגשו אותו. למרות העדינות שמשדר, הוא מסוגל לעמוד על דברים בתוקפנות ומאובססיות בלי יכולת להקשיב לעמדתו של הצד השני. הדיסוננס באופי קיצוני. ואנו אנשי הצוות והטיפול חווים מהאב פחד ואי נעימות בשיחות עמו.

כך גם עולה מעדותו של מר ו' בדיון שהתקיים בינואר 2024:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבנתי אותה כי ראיתי אצלו התנהלות מאד כוחנית ושליטה על רצון של בנאדם, היא הייתה צועקת הצילו וחודשים שקט, הבנתי שכשהוא היה מבין שהיא רוצה לברוח הוא דאג לסחוט אותה רגשית כדי שלא תפנה, גם לגבי הבן הוא כל הזמן סוחט את כל האזור בצורה נפשית.

כחלק מהאובססיות מצאנו גם שהאישה הייתה עושה קניות והוא היה מכריח אותה להחזיר מצרכים שלדעתו לא היו הכרחיים. האיש הודה בכך בדיון הראשון, אלא שטען שזה היה לפני שש שנים.

ביה"ד נוכח בהתנגדות העזה של האישה כלפי האיש, היא אפילו קראה לו בדיונים "נאצי", וכינויים חריפים אחרים. ביה"ד אינו רואה שום סיכוי לשלום בית. האישה טוענת אפוא 'מאיס עלי' ואומרת אמתלא לדבריה.

בשו"ת הרא"ש (כלל מג סימן ח) כתב בעניין מורדת מאיס עלי שאם נותנת אמתלא לדבריה יש לבדוק האם יש ממש באמתלא זו, ואם כן – אז יש לנהוג בדינא דמתיבתא, ויש לה דין של מורדת מאיס עלי:

ורבי מאיר ז"ל בעסקי מורדת בענין הממון היה דן בדינא דמתיבתא שיתנו לאישה כל מה שהכניסה אבל לא היה כופה לגרשה. וקודם שיחזירו לה מה שהכניסה לו היה מצוה להחרים אם שום אדם השיאה עצה זו כדי להוציא מיד בעלה מה שהכניסה לו. וכשהיה נראה לו שהיה ערמה בדבר לא היה מצוה להחזיר אפילו מה שהכניסה לו ולא היה דן כלל דין דמאיס עלי, אם לא שתתן אמתלא לדבריה למה אינו מקובל עליה, או שרואין בו שהוא מכלה הממון אז היה מצוה להחזיר לה מה שהכניסה לו. ומדבריו לענין הממון כ"ש לענין כפיית הגירושין דיש לחוש לערמה ולנתינת עיניה באחר, ואשר יבחר וירחיק הגירושין, הרי כתבתי לך בענין כפיית גט מורדת. אמנם בנדון זה ספר לי אחיה אמתלאות שנותנת למרידתה ואתה דיין בדבר הזה תחזור על הדבר אם יש ממש בדבריה.

והוסיף הטור (אה"ע סי' עז) שבמורדת מאיס עלי הנותנת אמתלא אין כופין אותה להיות עימו:

ובאר עוד בתשובה וכתב והסכימו חכמי אשכנז וצרפת שבטענת מאיס עלי אין לכוף לבעל לגרש לכן יזהר כל דיין שלא לכוף לגרש בטענת מאיס עלי וכן אין כופין אותה להיות אצלו.

וכן פסק הרמ"א (אה"ע סי' עז ס"ג).

וראה מה שכתב רבנו תם בתשובה בספר הישר (סי' כד) שלאחר שביסס והוכיח שאין לכפות לגרש בטענת מאיס עלי מכל מקום יש להתרחק מעל האיש כדי שייתן גט לאשתו:

אך אם כל רבותינו שוין בדבר תגזרו באלה חמורה על כל איש ואישה מזרע בית ישראל הנלוים אליכם, שלא יהו רשאים לדבר עמו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לישא וליתן עמו להאריחו ולהאכילו ולהשקותו וללוותו ולבקרו בחלותו. ועוד יוסיפו חומר ברצונם על כל אדם, אם לא יגרש ויתיר אותו האיש את הילדה הזאת, שבזה אין כפייה עליו. שאם ירצה מקיים, והוא לא ילקה בגופו מתוך נידוי זה, אך אנו נתפרד מעליו, וכל שיהא זכור בגזרתם וגזרתנו ישמור אותה, ואם יעבור שוגג לא תחול על השוגג. ואם כך יעשו רבותינו נראה דרך הישרה, כי טוב להניח אותה בעיגונה מלהוציא לעז על בניה, שכבר פשט האיסור ע"י המאורעות הנארעות.

כל טענות האיש שהאשה לוקה בנפשה וכו' אינן משנות את המציאות שהאשה טוענת מאיס עלי ואינה מוכנה לחזור אליו בשום פנים ואופן. גם טענות האיש כלפי משפחת האשה שמסיתים אותה אינן משנות דבר, סוף סוף אי אפשר להפריד אותה ממשפחתה.

יצוין גם לדברי הרב פלאג'י (בחיים ושלום ח"ב סי' קיב) שכתב שבמקרה של פירוד ממושך ואי אפשר להשכין שלום בית לאורך זמן רב של י"ח חודשים יש לפעול להפרדת הזיווג.

לפיכך ביה"ד קובע כי על האיש להבין ששלום בית לא יצמח במקרה זה, עיכוב הגט הוא מיותר לחלוטין, האשה מאסה בו באופן מוחלט ועליו לתת גט לאישה. והרי בשלב מסוים האיש עצמו תבע שלו"ב ולחילופין גירושין כאמור לעיל.

במועד הגט תתבקש האשה למחול על הכתובה בכפוף לסידור הגט.

על המזכירות לקבוע מועד לסידור גט, ואם האיש יסרב לתת גט ידון ביה"ד בסנקציות שיוטלו עליו ע"פ האמור בספר הישר לרבנו תם סי' כד כאמור לעיל.

עד כאן מתוך פסק דין כב' בית הדין האזורי נשוא הערעור.

רקע קצר

הצדדים נישאו בשנת תשנ"ו, להם תשעה ילדים, ארבעה מתוכם קטינים, שלשה מתוך ארבעת הקטינים גרים עם הבעל.

כמתואר בהחלטת ב"ד קמא נשוא הערעור, ימים ספורים לפני ראש השנה תשפ"ג עזבה האשה את הבית, ומאז הצדדים פרודים. האשה הוציאה נגד האיש צו הרחקה, ולאחר מכן חזרה לבית והאיש יצא ממנו.

באוקטובר 2022 הגישה האשה בקשה ליישוב סכסוך, אך שני הצדדים לא הופיעו לפגישת המהו"ת. בינואר 2023 הגיש האיש בקשה ליישוב סכסוך. בחודש מרץ 2023 הגיש האיש תביעת שלום בית ולחילופין גירושין. האשה פתחה תיק גירושין בחודש מאי 2023. כעבור זמן עזבה האשה לבית שמש, והאיש נכנס לגור בבית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

על פי החלטת ביהמ"ש, הילדים הקטינים נשארו לגור עימו, ורק הבן ד' נשאר עם האם, והוא אינו בקשר עם האב.

הצדדים פרודים מעל לשנתיים.

דיון והכרעה

הבעל מערער על החלטת בית הדין האזורי בירושלים (בראשות כב' אב"ד הרה"ג מאיר פרימן שליט"א) מיום 24.9.24 הממליצה על גירושי הצדדים.

לאחר העיון בחומר שבתיק, כולל שמיעת טענות הצדדים, בית הדין סבור כי דין הערעור להידחות.

בדיון שלפנינו התרשמנו מהבעל שהוא מאד אובססיבי ומרוכז בעיקר בעצמו.

עדות לכך שהוא אובססיבי, תעיד העובדה כי לאחר הפירוד הוא שלח לאשתו 60 (!) מכתבים עם מתנות. היא לא הגיבה לו לשום מכתב. הרי בעל שרואה שאשתו לא רוצה אותו, חדל בשלב מסוים לנסות ולפייס אותה. לא כן בעל אובססיבי המנותק מרצונות אשתו ורגשותיה.

הבעל סבור שרבים בסביבתו חולי נפש ובעייתיים; אשתו, הבן שלו, אחי האישה. הוא בסדר.

הבעל אובססיבי כלפי כל דבר, לא שומע מה שאומרים אחרים (אף התקשה להאזין לשאלות בית הדין דגן והיה מרוכז כל כולו בטענותיו, וכמעט לא השיב למה שנשאל, רק המשיך לומר את מה שתכנן להגיד קודם לשאלה), מרוכז רק בעצמו ולא איכפת לו ממה שעובר על זולתו (ואף ביטויי האישה הקשים המצוטטים מעלה מעידים על רגשותיה כלפיו).

גם לאחר הדיון שהתקיים בפנינו שלח עוד ועוד בקשות לביה"ד להוכיח את צדקת דבריו והאישה היא השקרנית.

וראו התרשמותו של ב"ד קמא מהבעל, כאמור בפסק הדין נשוא הערעור, ודבריו, מוסכמים עלינו.

במהלך הדיון בית הדין שוחח אף עם האישה (המשיבה) באופן ישיר כמצוטט מעלה. בית הדין התרשם למעלה מכל ספק כי אין סיכוי לשלום בית בין הצדדים. האישה מואסת בבעלה, ומשדרת שנאה תהומית כלפיו. בית הדין התרשם כי זו דעתה האישית, ואינה מושפעת מאת אחרים כטענת הבעל. אף אי הסכמת המשיבה להיות יחד עם המערער בתמונת חתונת בתם, מצביעה על המאיסות והדחיה שיש לה כלפיו.

כאמור, הבעל נצפה כאובססיבי, הרואה רק את עצמו, ואינו רואה ואינו חש כי יש צד שני למתרס, וזו האישה עצמה. רצונה, חפצה ורגשותיה, אינם מעניינו. מכתב הערעור שלו נראה שאין לו בעיה לכפות על האישה לשוב אליו לשלום. שם רשם כי מבקש להורות לניסיון לשלום בית עם האישה, 10 מפגשים ומגורים משותפים של 6 חודשים, ואם לא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יצלח, "יאות לתת גט". אין לו בעיה לבקש להכריח את האישה לחיות אתו יחדיו בבית (יתכן כולל יחסי אישות), אף שהוא מודע לכך שהוא מאוס עליה.

בצדק טענה ב"כ המשיבה:

הוא מציע לכפות עליה שלום בית, וטוען באשר לדיונים על מזונות בית משפט "כשתרגיש בודדה וללא כסף, היא תתפקח". הוא רוצה שתהיה מורעבת ובודדה כדי לכפות עליה שלום בית. מבקש חצי שנה כולל מקווה. זו הזמנה לאונס. היא לא רוצה לשמוע אותו.

כך שאכן התברר שהבעל הוא אדם שקשה מאוד לחיות איתו ובמחיצתו.

לאחר העיון והפעלת שיקול הדעת, לא נמצאה עילה לשנות מפסק הדין של כב' ב"ד קמא. לא נמצאה טעות בדבר הלכה או טעות הנראית לעין בשיקול הדעת, בקביעת העובדות או פגם בניהול הדיון, המצדיקה את התערבות בית הדין דנן לאור תקנה קלה לתקנות הדיון. ונוסיף נימוקים הלכתיים.

טענת מאיסות של המשיבה

המשיבה מעלה טענות קשות כלפי הבעל, וניכר מדבריה מאיסות מוחלטת כלפי בעלה.

וכך טענה המשיב עצמה בפני בית הדין דנן:

מליל הכלולות אמר שאני לא מספיק יפה, התעלל בי, הכריחו אותו להינשא לי. שאני רעה, קלפטה, הוסיף בתפילה שתצילנו מאישה רעה, לא הרשה לי לקנות כלום רק בהסכמתו, כולל בגדים ופאה, הכול לטעם שלו והוא בא לבחור, יצאתי משוגעת גמורה ממנו, לא אחזור בחיים אתו, אני שונאת אותו, לא אחזור אליו בחיים. הוציא את הילדות ממני. שיגע את הרווחה שאני משוגעת וחולנית. הוא לא השקיע כלום, רק רצה ללמוד. היועצים הטעו אותי, שאכבד אותו יותר, אך כמה שכיבדת, קיבלתי בעיטה חזקה, אסר עלי ללכת לאספת הורים, ופעם הלכתי והכריח אותי להתנצל. דרש ממני המון התנצלויות, שאתנצל מכל הלב, לא היה לי יום ולא לילה. עשרות פעמים באתי מהמקווה והוא ישן. עשרות פעמים החזיר קניות. סבלתי אתו מרורים, היה טרור בית. יצאתי מתופת, הרבה יותר משואה. היום אני ציפור דרור, לא אהיה אתו לעולם. אבקש לחייבו לתת גט כמה שיותר מהר. הרב שרגא שטינמן אמר לי שלא לחיות אתו יותר. אמר שלחיות אתו זה כמו עם נחש. אני לא רוצה אותו, שונאת אותו שנאת מוות.

נבחן את השאלות העולות בנידון דנן בפן ההלכתי.

שיטות הראשונים בטענת "מאיס עלי"

ידוע ומפורסם דין "מאיס עלי" (טענת האישה שהבעל מאוס עליה) המובא בשו"ע אבן העזר סימן ע"ז. כמו כן ידועה מחלוקת הרמב"ם והרא"ש בזה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לשיטת הרמב"ם (אישות יד, ח, וכן לשיטת הרשב"ם המובאת ברא"ש כתובות סג ע"ב) יש לכופף את הבעל לגט בטענת "מאס עלי" של האשה (מטעם הסברא "לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה", ועי' בפני יהושע בכתובות שם בדבר מקורו של הרמב"ם). ועי' תוס' בכתובות סג ע"ב המביא דעות האם כופין את הבעל בטענת מאס עלי של האשה (מהתוס' נראה שגם לדעת הסוברים שכופין, זהו רק ביש רגלים לדבר, ולא בטענת סתם. ואולם הרמב"ם סבר שלמד"א שכופין, היינו אפי' אין רגליים לדבר, ועי' מאמרו של הגר"י קוליק זצ"ל, שורת הדין כרך ט, עמוד קלט).

ועי' בספר פסקים וכתבים, שו"ת בדיני אבהע"ז לגרי"א הרצוג זצ"ל (עמוד תתסד והלאה) שם הוכיח כי ישנם ראשונים נוספים הסוברים כשיטת הרמב"ם בזה, והם: רי"ף ומלחמות ה' לרמב"ם (כתובות, כז ע"א מדפי הרי"ף, שדעת הרי"ף שבטענת מאס עלי כייפין להוציא מתקנת הגאונים), בספר העיטור דיני מרד, שכתב שכך נהגו זה שש מאות שנה (לכופף את הבעל), וכן בשם מהרי"ק (שורש כט) בשם הגאונים הראשונים.

לעומתם, הרא"ש חלק וסבר שאין לכופף בכה"ג. וכך כתב הרא"ש בתשובותיו (כלל מג סימן ח):

"ויותר התימה הגדול על הרמב"ם ז"ל שכתב שאם אמרה מאסתיהו וכו', כופין אותו לשעתו לגרשה לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה, ומה נתינת טעם לכופף את האיש לגרש וכו' וכי בשביל שהיא הולכת אחרי שרירות לבה ונתנה עיניה באחר וחפצה בו יותר מבעל נעוריה נשלים תאותה ונכופף באיש וכו'".

כן סבר גם ר"ת בתשובתו בספר הישר (סימן כד, ומובאים דבריו גם בתוספות כתובות סג ע"ב ד"ה אבל), וסברתו כסברת הרא"ש הנ"ל.

כן סבר גם הרשב"א (שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ם, סימן קלה) שכתב:

"שאלה, האומרת מאס עלי וכו', ואם הבעל חייב לגרשה וכו', תשובה וכו', דע כי היא אינה יכולה לכופף בעלה לגרש אותה בגט לפי שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו יוצא כי אם לרצונו וכו', מכל אלו אתה רואה שהאומרת מאס עלי אין כופין הבעל לגרש וכו', ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב באומרת מאס עלי שכופין אותו לגרש אין נכונים דבריו במקום זה וכו'".

משמע מדבריו שלא רק שלא כופין את הבעל לגרש את אשתו בטענת מאס עלי, אלא אף לא מחייבים אותו לתת לה גט.

ועי' גם במגיד משנה (על הרמב"ם שם, הלכות אישות, פרק יד הלכה ח) שכתב על דברי הרמב"ם הנ"ל (שסבר שכופין לגט בטענת מאס עלי) שהאחרונים קראו עליו תגר, ויתכן שלדעתם אף אם נישאת תצא, ומוסיף עוד שאפילו אם הדין כמו הרמב"ם, אין ראוי לפסוק כך, משום פרוצות וכו'.

בשו"ת המיוחסות להרמב"ם (סימן קלה) כתב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"האומרת מאיס עלי אינה צריכה לתת טעם ואמתלא לדבריה מפני מה הוא מאוס בעיניה, לפי שכשם שהדעות במאכל כך הדעות באנשים ונשים, וזו שאומרת שהוא מאיס בעיניה ואינה רוצה בו ובכתובתו שומעין לה להתנהג כפי הדין שנאמר עליה בגמרא וכו', אבל לעולם אין כופין הבעל לגרש. ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב באומרת מאיס עלי שכופין אותו לגרש, אין נכונים דבריו במקום זה ואל תחוש לזה כלל".

מבואר דס"ל שלדעת הרמב"ם כופין בטענת "מאיס עלי" - אף בטענה שאינה מבוררת. וכן בספר חוט המשולש (טור שלישי, שאלה לה, ח"ד משו"ת התשב"ץ) כתב, שלשיטת הרמב"ם, בטענת "מאיס עלי" כופין את הבעל לגרש גם כשאין אמתלא מבוררת לדברי האישה שהבעל מאוס עליה.

ואולם לא כל הפוסקים הסכימו לכך. במהרי"ט (חלק אבן העזר סימן מ) כתב:

"ואם היינו באים לדון דינא דמאיס עלי כדברי הרמב"ם ז"ל, היה צריך לחקור הדבר היטב שיהא ברור וניכר לנו שאי אפשר לה להיבעל ברצונה לו שהוא מאוס בעיניה, וצריכה לתת אמתלא לדבריה עד שנאמינה, כמ"ש הרא"ש וההגהות בשם מהר"ם. ואעפ"י שהרשב"א בתשובות המיוחסים להרמב"ם ז"ל (בסימן קלח) כתב שהאומר מאיס עלי אינה צריכה לתת טעם ואמתלא לדבריה מפני מה הוא מאוס בעיניה שכשם שהדעות במאכל כו', מכל מקום אנו צריכים להבין ולבחור זה מדבריה שכן הוא האמת שהוא מאיס עליה".

מבואר דס"ל שאף לדעת הרמב"ם אין כופין לגרש עד שיתברר לב"ד שהאמת הוא כדברי האישה ואכן הבעל מאוס עליה.

כן היא גם שיטת המאירי (כתובות, סג) שכתב:

"ואף לשיטת גדולי המחברים (הרמב"ם), פירשו רבותי בדבריהם דוקא כשטוענת כך מן הדין, ר"ל שאף אנו מכירין בו שהוא ראוי למאוס מחמת רוב פחיתותו והפסד עניניו וכו', והדברים מוכיחים שלא בסיבת נתינת עין אחר הוא, הא כל שטוענת מחמת עיקשות וגאווה והסתלסלות יתר אין שומעין לה".

הרי גם הוא סבר שאין לקבל טענת "מאיס עלי" ללא בסיס מבורר.

ועיין בכל זה בפסקי דין רבניים (חלק ג עמודים 206-207).

המאיסות נקבעת ע"פ ראות בית הדין

בית הדין דנן (וכן כב' ב"ד קמא) בהחלט התרשם מדברי האישה המצוטטים מעלה, למעלה מכל ספק, כי הבעל מאוס בעיניה.

כאשר האישה טוענת "מאיס עלי" או כאשר אינה טוענת אך ניכר כך מדבריה (כמבואר לעיל), מי הוא הקובע שאכן דבריה כנים והבעל אכן מאוס בעיניה?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביחס לבדיקה האם אכן יש בדברי האישה משום אמתלא מבוררת או לא, כתב הרמ"א באה"ע (סימן עז סעיף ג): "והבית דין ידונו בזה לפי ראות עיניהם".

ועי' גם בחלקת מחוקק, אבה"ע"ז סוף סימן עז, בדיני מאיס עלי (הגהות על פסקי הב"ח, אות ד), שכתב:

"ומהר"ם וכו' כתב בזה הלשון 'אין בטענת מורדת ממש, עד שתתן אמתלא נראית וניכרת לטובי העיר וחכמיה', משמע דלאו בדידה תליא מילתא, רק לחכמי העיר הדבר מסור ולא לה וכו'".

בשאלה זו דנו בפסקי דין רבניים (חלק ג מעמוד 201, ערעור בבית הדין הרבני הגדול בפני כבוד הדיינים הגאונים: הראשון לציון הרב הראשי לישראל יצחק נסים, נשיא, הרבנים י"ש אלישיב, בצלאל זולטי. ערעור על פסק דין המחייב את האישה לחזור לבית בעלה וכל עוד שתסרב דינה כמורדת שאין לה אמתלא מבוררת לדבריה. המערערת טענה כי יש אמתלא מבוררת לטענת מאיס עלי שלה, ואין לחייבה לחיות עם בעלה). וכן הסיקו במסקנות:

"בשאלה אם יש בדברי האישה אמתלא מבוררת לטענת מאיס עלי או לא, דנים ביה"ד לפי ראות עיניהם, ולכן אין לביה"ד לערעורים להתערב בשקול דעתו של ביה"ד האזורי".

והוסיפו שם בתוך פסק הדין:

"והואיל ובפני בית הדין האזורי היו כל העדויות והבירורים, ולפי ראות עיניהם אין בדברי האישה משום אמתלא מבוררת, אין אנו רואים שבמקרה זה יש לנו להתערב בשקול דעתו של כבוד ביה"ד האזורי שקבע שאין בטענת האישה אמתלא מבוררת".

ועי' גם בפסקי דין רבניים משפטי שאול (סימן יט ד"ה ומהו הגבול) שכתב כך:

"ומהו הגבול לקבוע אם אמתלא שלה מבוררת בטענת מאיס עלי, ואם בידי ביה"ד לקבוע שהיא מבוררת 'כשהיא נראית וניכרת לחכמי העיר' כמ"ש הפוסקים, למה אין בידם לקבוע מדת גודל השנאה השורר ביניהם".

יתירה מכך, בפסקי דין רבניים מצאנו פס"ד שכתבו ביה"ד הגדול, אשר הטילו ספק במציאות העובדתית, האם אכן קיימת טענת "מאיס עלי" מבוררת במקרה ההוא, ובכל זאת השאירו את ההכרעה ע"פ שקול דעתו של בית הדין הראשון. עי' בפד"ר ה (עמוד 294, פס"ד ערעור בבית הדין הרבני הגדול בפני כב' הדיינים הגאונים: הרבנים יעקב הדס, יוסף שלום אלישיב, בצלאל זולטי, בענין ערעור מצד אישה על פס"ד של ביה"ד האזורי רחובות המחייב אותה לקבל גט מבעלה), ושם כתבו בתוך הדברים:

"אכן כב' ביה"ד האיזורי קבע בפסק דין: 'האמת היא שהאישה מאוסה עליו'. וזה אחרי שטיפל בצדדים זמן ממושך, ושמע את טענותיהם, משאם וריבם, מתחילת יצירת המשפט בין בני הזוג, וקיבל עדים, מפייהם ולא מפי כתבם, ואחרי כל זה הגיע למסקנה הזאת, ועיין רמ"א אה"ע סי' ע"ז 'והבית דין ידונו בזה לפי ראות עיניהם'. ולכן אין בידינו לשנות את הקביעה הנ"ל"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עם כל ההיסוס שבדבר, הואיל ובנדון כגון זה מסור הדבר בידי ביה"ד לדון לפי שקוליו וראות עיניו".

וכן פד"ר ז (עמוד 5, ערעור בפני ביה"ד הגדול) כתבו:

"קביעה זו אם דינה כאמתלא מבוררת או לא מסור לשיקול דעת בית הדין הדין בדבר, ואין אנו רואים עילה במקרה דנן להתערב בקביעה זו".

ובכן, קביעת המאיסות ועוצמתה נתון לשיקול דעתו של בית הדין, ובנידון שלפנינו בית הדין דנן (ואף בית הדין האזורי) השתכנע בכנות טענתה של האישה, וכן השתכנע כי מצב כגון זה המתואר ע"י האישה מביא הוא למאיסות אישה בבעלה. אף הבעות הגוף והפנים שהמשיבה שידרה מאחרי המילים, מובילים אותנו להסיק מעל לכל ספק כי אישה זו סולדת מבעלה. ידועה הגדרתו של הגר"י הרצוג זצ"ל ש"מאיס עלי" זוהי סלידה נפשית, ונראה שכך הוא המצב בנידון שלפנינו.

מאיסות הניכרת ללא ספק

התוס' רי"ד בכתובות (סד ע"א) דן בגדר "מאיס עלי", ובתוך דבריו ציין מהו החילוק בין דין זה של "מאיס עלי" (שלהלכה לא כופין את הבעל להוציא על סמך טענה זו), לבין כל שאר המומין בפרק המדיר, בהם כופין את הבעל להוציא. וז"ל שם:

"אמרה 'מאיס עלי', שבעלה מאיס בעיניה, לא כייפין לה ע"י הפסד כתובה, אלא מניחין אותה במרדה, דכיון דבעלה מאיס בעיניה אנוסה היא בדבר. ואפילו אישה כשרה, אי אפשר להבעל לשנאוי לה. ואע"פ שאין שום מום ניכר בו, הרבה פעמים אישה מואסת בבעל ואע"פ שאין שום מום ניכר בו, וזה דומה לאדם שאין יכול לאכול מאכל השנאוי לו ונתעב עליו, ואין שום דרך כפיה אלא לעשות דרך בקשה ולפתותה אולי תחשוק בו, ואדרבה, אם היינו יודעים בודאי שטעמה אמת, שהוא אמת שהוא מאיס בעיניה ולא נתנה עיניה באחר, היינו כופין הבעל להוציא, כי הך דתנן לקמן בפרק המדיר ואלו כופין אותו להוציא מפני שהוא מאוס בעיניה, ואין האישה יכולה לסבול שתיבעל לו, משום דהכא אנו מסופקים בטענתה, שכיון שאין רואים בבעלה באותן המומים יש לומר שענינה נתנה באחר, ומשום זה היא אומרת כך, לפיכך אין כופין להוציא, אבל מכל מקום גם הוא נמי אין כופין להפסיד כתובתה, דשמא טענתה אמת, ולב יודע מרת נפשו, אלא מפתין אותה שמא תחשוק בו".

לדבריו, החילוק בין טענת "מאיס עלי" לשאר המקרים שבפרק המדיר (ריח פה וחוטם וכו') הוא בכך שבמקרים ההם אנו רואים במוחש את המום, הלכך אין לחוש שמא כל רצונה לגירושין נובע מכך שנתנה עיניה באחר, משא"כ בכל טענת "מאיס עלי", שם אין רואים במוחש את סיבת המאיסות, ויש לנו איזה ספק שמא נתנה עיניה באחר ולכן טוענת שהוא מאוס עליה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ע"פ החילוק הנ"ל קל להבין שקיימת הגדרת מאיסות הלכתית בנידון דידן, שהרי מכיון שאנו רואים בחוש את הסיבה למאיסות, שהרי הבעל אובססיבי כלפי כל דבר, לא שומע מה שאומרים אחרים (אף התקשה להאזין לשאלות בת הדין והיה מרוכז כל בטענותיו) ומרוכז רק בעצמו ולא איכפת לו ממה שעובר על זולתו (ואף ביטויי האישה הקשים מעידים על רגשותיה כלפיו), הלכך אין לנו לתלות שמא נתנה עיניה באחר.

מהי מאיסות?

בנידון דנן, המשיבה מלינה על כך שהבעל כפה עליה יחסי אישות בהולדת הילדים אחרונים של הצדדים. כן מלינה על כך שהבעל דורש ממנה שלום בית עם יחסי אישות, כשהיא רואה זאת כאונס כלפיה מצדו.

כך שהמשיבה חשה במאיסות מצד בעלה בעצם קיום יחסי אישות עמו. כן נראה שהאישה מואסת בבעלה בפן הנפשי העמוק.

ונבאר מהי מאיסות ע"פ דין.

מעבר להגדרה הפשטנית, ע"י בפסקים וכתבים לגרי"א הרצוג זצ"ל, שו"ת אבהע"ז (עמוד תקפו), שם הגדיר את המאיסות כך: "שגוף זה נמאס בעיניה ואינה יכולה להזדקק לו וכו', שעצם ההזדקקות אליו מאוס לה מסיבה נפשית שאין בידו לעמוד עליה וכו'". וכן שם עמוד תרא כתב:

"שיש לה בחילה נפשית פסיכולוגית מגוף זה מפאת סיבה זו, לא סתם אי נעימות, או שמבלי לתת שום סיבה אישה כשרה וצנועה היא טוענת אני יודעת שום סיבה אבל מרגישה אני בעצמי בחילה נפשית עצומה להזדקק לגוף זה, ודעת ביה"ד נוטה שאין כאן סיבה של עיניה נתנה באחר".

ועוד הוסיף שם:

"ורבנו הגדול זי"ע יותר ממה שהיה עמוד ההוראה בכמה דורות היה גדול המדע הרפואי, וחכמי הרפואה אף בדורנו זה משתוממים על האינטואיציה המפליאה שלו וכו', והוא ראה בחכמתו מה שמצאו היום וכו', והיינו שארעה עכשיו מחלה כזאת הנקראת מחלת המגע, כלומר יש בני אדם שנפשם סולדת מבלי שאפשר להתחקות על שורש הסיבה מלנגוע בדברים ידועים או בבן אדם ידוע, והנגיעה גורמת להם זעזועים נפשיים פנימיים וצער בלתי מובן, זוהי המחלה של מאיס עלי, ובזה פסק הרמב"ם לכוף את האיש וכו'".

ועוד כתב שם (עמוד תרי):

"אילו סבל ממחלת הבחילה (המיאוס) וכו' הידועה לפסיכיאטרים, העושה מהפיכה בנפש עד שיש שהחולה מזדעזע כשנוגע באצבע קטנה בגוף, או בחפץ ידוע וכו'".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כן הרחיב בביאור גם בעמוד תתסט שם, אודות מחלת הנפש של המאיסות, וכתב שאין זו סתם שנאה אלא זו בחילה נפשית וכו'. וכך הוכיח את דבריו:

"תדע, שלא אמרו חז"ל טוענת שנאה כלפיו, אלא מאיס עלי, שהוא ענין אחר ממקור הטבע, חיי האישות, וכשטוענת סתם שהוא שנאוי יש תקווה שתעבור השנאה והרבה שונאים נעשים אוהבים, אבל טענה נפשית גופנית כזו, מאיס עלי, הוא ענין אחר, ואם דעת בית דין מתיישבת שיש מקום לכך, מתחשבין עמה".

כך שאכן להגדרתו, "מאיס עלי" היא מאיסות נפשית ואף ביחס ליחסי אישות. הגדרה זו תואמת לנסיבות "מאיס עלי" של האישה בנידון דנן, כמתואר מעלה.

ועי' גם בפד"ר ח (עמוד 43) שם הגדירו של המאיסות כך:

"טענת מאיס עלי נובע ממעצורים נפשיים שגורמים שחיי אישות מהוים סיוט, כלשון הרמב"ם באישה הטוענת מאיס עלי - מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי".

והוסיפו:

"ובהנמקתו שם במה שכופין אותו לגרשה לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנא לה (פי"ד מאישות), וזה אינו קשור לגמרי עם מום כל שהוא".

וכן הוכיחו את הדברים מהרשב"א (שו"ת, סימן תקעד), המביא גם הוא הגדרה למאיסות:

"ואם נפשכם לומר שאינה יכולה לומר מאיס עלי אלא במה שאפשר שיש לו דבר שהוא מאוס אבל לא על איש יפה תאר וחזק וכו', אינו זה, שאין החן והמאוס תלויים אלא ברצון הלב, וכמה אנשים מכוערים מוצאים חן בעיני בעליהם ובעיני נשיהם, ויפים וטובים וכו', אלא אין הכל תלוי אלא ברצון וכו'".

ועי' גם בפד"ר ח (עמוד 273), שם הגדיר את המאיסות כך:

"ההגדרה של טענת מאיס עלי היא, כמו שבוחלים במאכל אף שמאכל הוא לאחרים, ראה בתוס' רי"ד כתובות ס"ג ובשו"ת הרשב"א המיוחסות סי' קל"ח ומאירי בסוגיא דמאיס שמדגיש ואף כשהיא סבורה לקבל אינה יכולה לכופ את טבעה".

ועוד הוסיפו:

"כי בטענת מאיס עלי המשמעות היא כאמור שאין עצה ותקווה לסלק את המאיסות, ברם כשקיימת יכולת להתגבר ולהוציא את המועקה שבלב, הרי יש למצות את כל האפשרות לכך".

דברים דומים מובאים בכתב סופר (אבה"ע"ז סימן ק):

"היא אמרה וכו', שאם אי אפשר לכופו טוב לה להיות תחתיו ומשמשו כאישה תחת בעלה, בזה גילתה דעתה דאפשר לה לסבול תשמישו ואינו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מאוס עליה כל כך רק כשאפשר לכופו או יגרשנה מרצונו טוב לה וכו', כל כי האי נ"ל דאין דין טענת מאיס עלי באמתלא אפילו שאינה ברורה רק נראית אין לה וכו', דטענת מאיס עלי אינה רק כשאומרת שאם לא יגרשה טוב לה לישב גלמודה מבלי איש וכו', אבל בנידון שלפנינו גם דין מורדת יש לה וכו'".

הגדרות זו תואמת לנסיבות "מאיס עלי" של המשיבה בנידון דנן, כמתואר מעלה.

האם להלכה ניתן לחייב את הבעל לגרש את אשתו כאשר טוענת לעומתו טענת "מאיס עלי"?
ב"ד קמא לא חייב את הבעל לגרש, אך המליץ על גירושין בטענת "מאיס עלי", ונברר דין זה.

על פניו ישנן כמה ראיות מהפוסקים שלא ניתן לחייבו בגט.

ראשית, הרמ"א (אבהע"ז, סימן עז סעיף ג) כתב אודות אישה הטוענת מאיס עלי באמתלא מבוררת "ואין כופין אותו לגרש, ולא אותה להיות אצלו", מוכח מדבריו שאין חיוב גט בטענת מאיס עלי, שהרי אם היה חייב לגרשה, מהו החידוש בזה שאינה חייבת להיות עמו (עי' במאמרו של הגר"ח ג צימבליסט זצ"ל, שורת הדין כרך ה, וכן הוכיחו מהרמ"א גם בפד"ר ז, עמוד 5).

נוסיף על כך שגם השו"ע עצמו כתב בסימן עז (סעיף ב, בדין אישה הטוענת מאיס עלי): "אם רצה הבעל לגרשה וכו'", נראה שסבר שאף חיוב אין בדבר.

הרמ"א (יור"ד, רכח, כ) כתב:

"אבל אם האישה אומרת ששונאה אותו, ונתנה אמתלא לדבריה, מתירין לה שלא מדעתו, דאפילו אם כבר נישאת, האומרת מאיס עלי חייב להוציא".

וביאר שם הט"ז (ס"ק לד) בענין חיוב זה להוציא בטענת "מאיס עלי": "היינו לדעת הרמב"ם, אבל לא קיימא לן כן באבה"ע סימן עז" (ועי' ש"ך שם ס"ק נו). משמע שרק ע"פ הרמב"ם ישנה חובה להוציא בטענת מאיס עלי של האישה, אך להלכה שאין אנו פוסקים כרמב"ם, א"כ אף אין מחייבין אותו להוציא (ועי' בשורת הדין חלק ט, עמוד קלז, פס"ד של הגר"י קוליצ זצ"ל, ונראה שכך היא דעתו של הגר"י קוליצ זצ"ל להלכה בענין טענת מאיס עלי).

ועי' בספר משפטי שאול (לגר"ש ישראלי זצ"ל, סימן כ) שם התייחס לדברי הרמ"א הנ"ל וכתב כך:

"והנלע"ד שלא באי - דקדוק נקט כאן הרמ"א לשון זו, ש"חייב להוציא", שאינה בדיוק כדעת הרמב"ם שכל כה"ג "כופין להוציא". והוא, דכל עיקר מחלוקתו של ר"ת שאין כאן כפיה הוא מצד החשש שענינה נתנה באחר, שעל כן אמרינן בגמרא בזה רק שאין כופין אותה להיות אצלו. ואעפ"י שהמדובר בנותנת אמתלא ברורה, מ"מ מידי חשש לא יצאנו, ויש להחמיר בספק אשת איש לעלמא. ויוצא, שאם האמת כדבריה, הבעל באמת חייב להוציא, אלא שמצד חשש גט מעושה שלא כדין הוא שאין אנו יכולים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכופו, וע"כ בנידון דנדר ושבועה, שהוא מענייני איסור הנוגעים לאדם הנשבע עצמו, והיינו האישה שנשבעה. כיון שהיא יודעת האמת, שאכן מאיס עליה ושונאת אותו, לפי ידיעתה זו, גם בנשואה הבעל באמת חייב להוציאה, ממילא ניתן להתיר שבועתה בכה"ג אם עדיין לא נישאת לו. כיון דכל עיקר שלא היינו עושים אותו להוציאה גם בשנשאת לו, אין זה אלא מפני שאין אנחנו יוצאים מידי חשש שיש כאן גורם אחר, וכנ"ל". הלכך הסיק: "זאת ועוד. גם לפי פסק ההלכה במאוס עלי שכנ"ל הוא, שאין כופין הבעל לגרשה, אין זה אלא שאין בכוח תביעת האישה לכופו להוציא. אך מ"מ נראה שיש על הבעל חיוב לגרש מטעמים אחרים וכו".

וסיים וביאר:

"ולפי"ז הא דפוסק הרמ"א שאין כופין אותו לגרש זהו רק לענין דין כפיה, משא"כ חיוב לגרש, כל שהבעל עצמו יודע שלא תשוב אליו, ואינו עושה זאת אלא במטרת נקמה או סחיטת כספים, ודאי יש כאן, והבעל עובר באיסור אם אינו מגרשה. ומדוקדקים איפוא דברי הרמ"א, ואין סתירה בדבריו בין מש"כ באבן העזר סימן עז לבין מש"כ ביו"ד סימן רכח".

גם שיטתו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל היא שאין חיוב גט בטענת מאוס עלי. וכך כתב (מובאים דבריו בפסקי דין רבניים משפטי שאול, סימן יט):

"בענין טענת מאוס עלי לאלה הסוברים שאין כופין אם עכ"פ מחייבין אותו לגרש, כבר הזכרנו בזה במקו"א, ונסתפק כאן לציין מ"ש השטמ"ק כתובות דף ס"ד ב' וכתב רבינו יונה ז"ל דאע"ג דאין כופין לתת גט באומרת מאוס עלי היינו כפי' בשוטים אבל ב"ד מודיעים לו שמצוה עליו לגרשה ונותנין לו עצה שיגרשנה ואם לא יגרשנה האי מאי דאמרין האי מאן דעבר אדרבנן מצוה למקרי' עבריינא ור"ת ז"ל ה' אומר שאפ"ל זה לא נאמר לו אלא שאם יבא לימלך אם יגרשנה בלא כתו' כ"כ נותנין לו עצה שיגרשנה לאלתר'. היינו שלדעת ר"ת אין שום חיוב על הבעל לגרש את אשתו בטענת מאוס עלי".

והוסיף:

"ובמאירי שם: 'ולדעתנו אין כופין אלא שאם אינו רוצה לגרשה כתבתה קיימת, ועומד לו הוא בעצמו והיא בעצמה וכו' ואף לשיטת גדולי המחברים (הרמב"ם) פירשו רבותי בדבריהם דוקא בשטענת כך מן הדין ר"ל שאף אנו מכירין בו שהוא ראוי לימאס מחמת רוב פחיתותו והפסד עניניו אם במדות אם בשאר דברים מכוערים והדברים מוכיחים שלא בסיבת נתינת עין באחר הוא וכו', ומ"מ עיקר הדברים כדעת הראשון וכו'", משמע נמי דאין אפילו חיוב עליו לגרש 'ועומד לו הוא בעצמו והיא בעצמה'".

הרי לשיטתו אין אף חיוב גט בטענת מאוס עלי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לעומת מה שנראה מהפוסקים שאין לחייב גט בטענת מאיס עלי, ע"י בפד"ר ח (שם, מעמוד 124 והלאה) כתבו:

"בענין אישה הטוענת מאוס עלי, כתוב בס' חוט המשולש בשם התשב"ץ (ח"ד סימן לה) דבאמתלא ברורה גלויה ומפורסמת מודים כל הפוסקים לשיטת הרמב"ם שכתב בפ"ד מהלכות אישות ה"ח דכופין אותו לגרשה, לפי שאינה כשבויה שתיבעל לשנוא לה, והביא דין זה בעובדה ידיה דבחור אחד בן טובים קידש לבתולה בת טובים ואח"כ פיתה את בת שכנתו, ומשום זה אין ארוסתו רוצה להינשא לו".

וסיימו:

"אמנם יש שחולקים על זה, אבל אפשר לצרף דעה זו לנידון דידן".

דברים דומים מובאים גם בפד"ר ב (עמוד 12, פסק דין בבית הדין הרבני הגדול ירושלים, בפני כב' הדיינים הגאונים: הראשון לציון הרב הראשי לישראל יצחק נסים - נשיא, הרבנים הגאונים י. ש. אלישיב, בצלאל זולטי), שכתבו כך:

"בנ"ד האישה טוענת מאיס עלי ועוד בליל החתונה אמרתי לאנשים שאני לא אוהבת אותו אני לא רוצה אותו (ישיבת ביה"ד האזורי ד' כסלו תשט"ו), והנה אף כי לא עבדינן עובדא כהרמב"ם הסובר באישה הטוענת מאיס עלי כופין את הבעל לגרש אותה, מ"מ יש לצרף את שיטתו סניף לנימוקים אחרים, עיין שו"ת ב"י דיני יבום וחליצה שאלה ב: מ"מ היכא דאמרה מאיס עלי פשיטא דכופין לחלוץ לדעת רש"י והרי"א"ף והרמב"ם דאית להו דכופין הבעל לגרש בטענת מאיס עלי אלא כל היכא דבעיא גיטא יהבינן לה לאלתר לדברי האומרים רבנן סבוראי תיקנו כך כדי שלא תצאנה בנות ישראל לתרבות רעה וכ"ש ביבמה וכו' ואע"ג דפשיטא דהאידינא לא עבדינן עובדא לכופ' בטענת מאיס עלי וחוששין אנו לדברי ר"ת ז"ל והבאתי אחרים שלא לעשות בטענה זו מ"מ כדאי הם המתירים להעשות סניף לאותם האומרים דכופין לחלוץ למשנה אחרונה ולהצילנו מחשש חליצה מעושה וכו'".

והוסיפו:

"וכן משמע מתשובת הרא"ש, כלל עג אות ו, אף כי איהו ז"ל סובר להלכה כר"ת וסיעתו החולקים על הרמב"ם, מסיק לכן יזהר כל דין שלא לכופ' ולגרש בטענת מאיס עלי בעלי, מ"מ כותב שם ועל להבא אני כותב, אבל לשעבר אם סמכו על רבינו משה מה שעשה עשוי; ואם היה סובר הרא"ש דאין לדעה זו שום יסוד אזי גם אם נשאת היה נאסר, שתצא".

והוסיפו את המובא בשו"ת צמח צדק (אבה"ע סי רסב):

"אע"ג דלענין דינא אנן ודאי קי"ל כדעת רוב גדולי הראשונים וכו', שחלילה לכופ' את הבעל לגרש וכו', עכ"ז אנו רואים שלפעמים צירפו דעת תקנת הגאונים לאיזו צירוף".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כן הסיקו גם בפד"ר ד (עמוד 251):

"כמו"כ קבע כב' בית הדין שיש לאישה אמתלא מבוררת לזה שבעלה מאוס עליה וכו', שטענת מאיס עלי של התובעת וכו', נראית בעיני בית הדין כטענת מאיס עלי באמתלא מבוררת. וכבר עברו יותר משלש עשרה שנה שהאישה מעוגנת ונפרדת מבעלה. ואף כי לא עבדינן עובדא כוותיה דהרמב"ם לכוף לבעל לגרש את אשתו בטענת מאיס עלי, מ"מ מצרפינן שיטתו כסניף לנימוקים אחרים".

ועי' פד"ר ז עמוד 204, שם דנו האם לפחות נוכל לעשות חיוב גט בטענת מאיס עלי מבוררת, וכך כתבו:

"ויש לדון נהי דקיי"ל דאין כופין לבעל לגרש אשתו בטענת מאיס עלי, מ"מ י"ל דחיובא מיהא איכא עליו לשחרר אותה בג"פ, אך ממ"ש הרא"ש בתשו' כלל מ"ג לא משמע הכי, וזל"ש:

ויותר התימה הגדול על הרמב"ם ז"ל שכ' שאם אמרה מאסתיה ואיני יכולה להבעל לו מדעתי כופין אותו לשעתו לגרשה לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה, ומה נתינת טעם לכוף האיש לגרש ולהתיר אשת איש, לא תבעל לו ותוצרר אלמנות חיות כל ימיה, הלא אינה מצווה על פו"ר וכי בשביל שהיא הולכת אחרי שרירות לבה ונתנה עניה באחר נשלים תאותה ונכוף האיש וכו'.

מדבריו ז"ל מבואר דאף חיוב ליכא עליו, דמאותו הטעם וכי מפני שהיא אינה יכולה להבעל לו נכוף אותו, כחו יפה גם לגבי חיוב דבגלל זה שהיא איננה מסוגלת לחיות אתו אין זה מן הדין לחייבו לתת לה גט וכו'".

וציינו שכך סוברים עוד ראשונים.

המעייין במאמרו של הגר"ח איזירר זצ"ל (שורת הדין חלק ב, מעמוד סד והלאה, מאמר ארוך וממצה), ילמד כי סבר שניתן לחייב גט בטענת "מאיס עלי" באמתלא מבוררת. במאמר הנ"ל מובאות ראיות רבות לכך, מפוסקים רבים, והסיק שם שכן היא דעת רוב רובם של הפוסקים להלכה.

שם הסיק כי אמנם רוב הפוסקים חולקים על הרמב"ם שניתן לכוף לגט ע"פ טענת "מאיס עלי" של האישה, אך כל זה רק מחמת חומרת הכפייה, אך לענין חיוב גירושין גרידא, יודו החולקים שיש על הבעל חיוב לגרשה. שם הוכיח שאף הרא"ש עצמו מודה שבאמתלא מבוררת ניתן לחייב בגט (והוסיף שם דעה המסתייגת מכך, והיא דעת ב"ד הגדול, פד"ר ז עמוד 202, בהרכב הרבנים הגאונים הגר"י ניסים זצ"ל, הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"א גולדשמידט זצ"ל שלא קבלו הנחה זו בדעת הרא"ש שיש חיוב גט במאיס עלי באמתלא מבוררת, אך בד בבד ציין, במאמרו בעמוד צז, כי גם הרכב זה הסכים שבמאיס עלי ישנו חיוב לגרש).

גם המעייין בספר "אוצר הפוסקים" על סימן עז, יראה כי פוסקים נוספים נקטו כי ניתן לחייב ואף לכוף את הבעל לגרש בטענת "מאיס עלי".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בענין חיוב גט בטענת "מאיס עלי" ע"י עוד פד"ר ז' עמוד 5, פד"ר יב עמוד 339 ופד"ר יח עמוד 24. וע"י גם בספר משפטי שאול להגר"ש ישראל זצ"ל (סימן כ) שם כתב שאמנם בטענת מאיס עלי אין כופין את הבעל לגרשה, אך יש עליו חיוב לגרשה מכמה טעמים. טעם ראשון משום שאין כופין את האישה להיות עמו, א"כ הוא שרוי בלא אישה, וכן אינו יכול לשאת אחרת, ובפרט אם עדיין לא קיים מצוות פרו ורבו. טעם נוסף, מאחר שהאישה לא עמו, הרי זו מידת סדום שמעגן את האישה לחינם. והוסיף בתוך הדברים:

"לפי"ז הא דפוסק הרמ"א שאין כופין אותו לגרש, זהו רק לענין דין כפיה, משא"כ חיוב לגרש, כל שהבעל עצמו יודע שלא תשוב אליו, ואינו עושה זאת אלא במטרת נקמה או סחיטת כספים, ודאי יש כאן, והבעל עובר על איסור תורה אם אינו מגרשה".

עוד יש להוסיף, אף השיטות שאינן נוקטות שיש לחייב גט בטענת מאיס עלי מבוררת, ואולם יש לומר לבעל שמצווה עליו לגרש את אשתו, כמובא בשטמ"ק כתובות דף סד (דינו של רבנו יונה: "מודיעים לו שמצווה עליו לגרשה, ונותנים לו עצה שיגרשנה, ואם לא יגרשנה וכו' מצווה למקריה עבריינא"). וע"י במאמרו של הגר"ח ג' צימבליסט זצ"ל, שורת הדין, כרך ה, עמוד רל, שהוכיח שלשיטת רבנו יונה הנ"ל הבעל חייב לגרשה מדרבנן, אך לא כופין אותו בשוטים לכך. וכבר העיר על כך הגר"ח איזנר זצ"ל במאמרו שם, עמוד עד, שלשונו של רבנו יונה משמע שאין חיוב בכך, שהרי כתב ונותנים לו עצה שיגרשנה). כמו כן האישה אינה חייבת להישאר עמו, כמובא ברמ"א אבהע"ז סימן ע"ז סעיף ג, כמצויין לעיל.

לסיכומו של ענין, מצינו שיטות לכאן ולכאן באשר לחיובו של הבעל לגרש בטענת "מאיס עלי". ב"ד קמא היה זהיר בכך, וכתב להמליץ על גירושין בטענה זו, וללא חיוב גט. ודאי שאין כאן טעות בהלכה או בשיקול הדעת.

הרחקות דר"ת בטענת "מאיס עלי"

בפסק דין ב"ד קמא, הוחלט על הרחקות דר"ת על הבעל במידה ולא יגרש את אשתו. ויש לברר האם גם בטענת "מאיס עלי" בלבד (שזו סיבת ההמלצה לגירושין ע"י ב"ד קמא) ניתן לעשות הרחקת דר"ת?

בשאלה זו עסק הגר"ח ג' צימבליסט זצ"ל (שורת הדין, כרך ה). מדברי ר"ת עצמו נראה שכן, שהרי בתשובתו שם בספר הישר (סימן כד) דיבר בענין "מאיס עלי" וכתב שאף שלא ניתן לכפותו (או לחייבו בגט) עקב כך, אך ניתן להתרחק ממנו בהרחקות הנ"ל.

ואולם, המרדכי (כתובות, פרק המדיר סימן רד) סבר שהרחקות דר"ת ייעשו רק לאותם שמחייבים אותם להוציא אלא שאין כופין. כן מובא מפורשות ברמ"א, אבהע"ז, סימן קנד סעיף כא.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם מדברי החזו"א (סימן קח ס"ק יב) נראה שסבר שהרחקה דר"ת עושים רק במקום שחייב לגרש. וסבר שגם במקום שאין מחייבים אותו לגרש, בכל אופן אם עשה ההרחקות, הגט כשר.

והוכיח שם הגר"ג צימבליסט מדברי הרמ"א, מתוך שאת דיני ההרחקות דר"ת הביא רק בסימן קנד, אלו החייבים לגרש, ולא בסימן ע"ז, בדיני מאיס עלי, משמע שלכתחילה לא עושים את ההרחקות הנ"ל אלא רק במקום שחייב לגרשה (ועי' גם בפד"ר יב עמוד 833 וכן בפד"ר טו עמוד 262).

ואולם, הסיק שם, שנראה שבמקום צורך גדול, שעבר עבר זמן רב והבעל מסרב לתת גט, ויש חשש שהאישה תידרדר, יש לעשות הרחקות דר"ת גם במאיס עלי, כפי שעשה ר"ת עצמו הרחקות אלו במאיס עלי.

כן מובא גם בפד"ר יב (עמוד 338), שם סברו שבשעת הצורך ניתן לעשות הרחקות אלו גם בטענת מאיס עלי (אך סברו שלכתחילה אין לעשות הרחקות אלו אלא רק במצב של חיוב גט).

כך שמצינו שישנם דעות המצדדות בהרחקות דר"ת אף לאור פסק דין לגירושין בטענת "מאיס עלי", וכל שכן בפירוד ועיגון ממושך כבנידון דנן. כך שלא נוכל לומר שטעה ב"ד קמא בדבר משנה או בשיקול הדעת בהחלטתו הנ"ל.

מסקנה

לאור כל האמור קובע בית הדין כדלהלן:

1. הערעור נדחה, וללא פסיקת הוצאות. יושב למערער הפיקדון שהפקיד.
2. התיק ייסגר.
3. העתק פסק דין זה יועבר לידיעת בי"ד קמא.
4. פסק הדין מותר בפרסום בהשמטת שמות הצדדים ומספרי הזהות.

ניתן ביום ו' בשבט התשפ"ה (04/02/2025).

הרב יצחק אושינסקי

הרב אברהם שינדלר

הרב קלמן מאיר בר

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה

משפחה • משפט • ומה שביניהם

WWW.GET-OVER.CO.IL